

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (piąta izba)

z dnia 7 kwietnia 2022 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Rozporządzenie (UE) nr 650/2012 – Artykuł 10 – Jurysdykcja dodatkowa w sprawach spadkowych – Miejsce zwykłego pobytu zmarłego w chwili śmierci w państwie niezwiązanym rozporządzeniem (UE) nr 650/2012 – Zmarły mający obywatelstwo państwa członkowskiego i posiadający majątek w tym państwie członkowskim – Obowiązek sądu tego państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę, dotyczący zbadania z urzędu, czy spełnione są przesłanki posiadania przez ów sąd jurysdykcji dodatkowej – Ustanowienie kuratora spadku

W sprawie C-645/20

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Cour de cassation (sąd kasacyjny, Francja) postanowieniem z dnia 18 listopada 2020 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 1 grudnia 2020 r., w postępowaniu:

V A,

Z A

przeciwko

TP,

TRYBUNAŁ (piąta izba),

w składzie: E. Regan, prezes izby, I. Jarukaitis, M. Ilešič (sprawozdawca), D. Gratsias i Z. Csehi, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Campos Sánchez-Bordona,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu w TP – F. Rocheteau, avocat,
- w imieniu rządu francuskiego – A. Daniel i A.-L. Desjonquères, w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: francuski.

- w imieniu rządu czeskiego – M. Smolek i J. Vlácil, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu hiszpańskiego – początkowo I. Herranz Elizalde i S. Jiménez García, a następnie I. Herranz Elizalde, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – początkowo C. Valero i M. Wilderspin, a następnie C. Valero, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 2 grudnia 2021 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.U. 2012, L 201, s. 107; sprostowania: Dz.U. 2012, L 344, s. 3; Dz.U. 2013, L 60, s. 140; Dz.U. 2019, L 243, s. 9).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy V A i Z A (zwanymi dalej „powodami w postępowaniu głównym”), dziećmi XA, a TP, małżonką tego ostatniego, w przedmiocie wniosku o ustanowienie kuratora spadku, który miałby zarządzać ogółem spraw dotyczących spadku po XA.

Ramy prawne

- 3 Motywy 7, 27, 30, 43 i 82 rozporządzenia nr 650/2012 stanowią:

„(7) Należy ułatwić prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego poprzez usuwanie przeszkód w swobodnym przepływie osób, które napotykają obecnie trudności w wykonywaniu przysługujących im praw w zakresie spraw spadkowych mających skutki transgraniczne. W europejskiej przestrzeni sprawiedliwości obywatele muszą być w stanie uregulować zawczasu swoje sprawy spadkowe. Prawa spadkobierców i zapisobierców, innych osób bliskich zmarłemu oraz wierzycieli spadkowych muszą zostać zagwarantowane w sposób skuteczny.

[...]

(27) Przepisy niniejszego rozporządzenia są skonstruowane tak, aby zapewnić stosowanie przez organ zajmujący się sprawami spadkowymi w większości przypadków własnego prawa. W niniejszym rozporządzeniu przewiduje się zatem szereg mechanizmów, które byłyby uruchamiane w sytuacji, gdy zmarły wybrał jako prawo, któremu podlega dziedziczenie po nim, prawo państwa członkowskiego, którego był obywatelem.

[...]

(30) W celu zapewnienia, aby sądy wszystkich państw członkowskich mogły na tych samych podstawach sprawować jurysdykcję w sprawach dotyczących spadku po osobach niemających miejsca zwykłego pobytu w państwie członkowskim w chwili śmierci, w niniejszym rozporządzeniu należy zawrzeć uporządkowany hierarchicznie, wyczerpujący wykaz podstaw, w oparciu o które można sprawować jurysdykcję dodatkową.

[...]

(43) Zasady jurysdykcji zawarte w niniejszym rozporządzeniu mogą w niektórych przypadkach prowadzić do sytuacji, w której sąd właściwy do orzekania w danej sprawie spadkowej nie będzie stosował swojego prawa. Kiedy taka sytuacja ma miejsce w państwie członkowskim, którego prawo nakłada obowiązek ustanowienia zarządcy spadku, niniejsze rozporządzenie powinno przewidzieć możliwość, aby sądy tego państwa członkowskiego, jeśli sprawa zostanie do nich wniesiona, mogły wyznaczyć jednego lub większą liczbę takich zarządców na mocy własnego prawa. [...] W celu zapewnienia sprawnej koordynacji między prawem właściwym dla dziedziczenia i prawem państwa członkowskiego sądu, sąd ten powinien wyznaczyć osobę lub osoby, które byłyby upoważnione do zarządzania spadkiem na mocy prawa właściwego dla dziedziczenia, takie jak na przykład wykonawca testamentu zmarłego lub sami spadkobiercy lub, jeżeli jest to wymagane przez prawo właściwe dla dziedziczenia, zarządca będący stroną trzecią. [...]

[...]

(82) Zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu nr 21 w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, załączonego do [traktatu UE] i do [traktatu FUE], te państwa członkowskie nie uczestniczą w przyjęciu niniejszego rozporządzenia i nie są nim związane ani go nie stosują. Nie uniemożliwia to jednak Zjednoczonemu Królestwu i Irlandii notyfikowania zamiaru zaakceptowania niniejszego rozporządzenia po jego przyjęciu zgodnie z art. 4 tego protokołu”.

4 Rozdział II tego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja”, obejmuje art. 4–6, 10 i 15.

5 Artykuł 4 tego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja ogólna”, przewiduje:

„Sądy państwa członkowskiego, w którym zmarły miał swoje miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci, mają jurysdykcję do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku”.

6 Artykuł 5 rzeczonoego rozporządzenia, zatytułowany „Umowa prorogacyjna”, stanowi w ust. 1:

„W przypadku gdy wybrane przez zmarłego prawo regulujące dziedziczenie po nim zgodnie z art. 22 jest prawem państwa członkowskiego, zainteresowane strony mogą umówić się, że wyłączną jurysdykcję do orzekania w sprawie dotyczącej spadku mają sąd lub sądy tego państwa członkowskiego”.

7 Artykuł 6 rozporządzenia nr 650/2012, zatytułowany „Stwierdzenie braku jurysdykcji w przypadku wyboru prawa”, przewiduje:

„W przypadku gdy wybrane przez zmarłego prawo regulujące dziedziczenie po nim zgodnie z art. 22 jest prawem państwa członkowskiego, sąd, do którego wniesiono sprawę na podstawie art. 4 lub 10:

- a) może, na wniosek jednej ze stron postępowania, stwierdzić brak swojej jurysdykcji, jeżeli uzna, że sądy państwa członkowskiego, którego prawo wybrano, mają lepsze możliwości orzekania w danej sprawie spadkowej, biorąc pod uwagę okoliczności praktyczne tej sprawy spadkowej takie jak miejsce zwykłego pobytu stron oraz położenie składników majątku; lub
- b) stwierdza brak swojej jurysdykcji, jeżeli strony postępowania zawarły umowę zgodnie z art. 5 o przyznaniu jurysdykcji sądowi lub sądom państwa członkowskiego, którego prawo wybrano”.

8 Artykuł 10 tego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja dodatkowa”, przewiduje:

„1. W przypadku gdy miejsce zwykłego pobytu zmarłego w chwili jego śmierci nie znajduje się w państwie członkowskim, sądy państwa członkowskiego, w którym znajdują się składniki majątku spadkowego, pomimo tego mają jurysdykcję do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku, jeżeli:

- a) zmarły miał w chwili śmierci obywatelstwo tego państwa członkowskiego lub w przypadku, gdy nie zachodzi ta okoliczność;
- b) zmarły miał wcześniej miejsce zwykłego pobytu w tym państwie członkowskim, pod warunkiem że do chwili wniesienia sprawy do sądu upłynęło nie więcej niż pięć lat od chwili zmiany tego miejsca zwykłego pobytu.

2. W przypadku gdy żaden sąd w państwie członkowskim nie ma jurysdykcji na podstawie ust. 1, sądy państwa członkowskiego, w którym znajdują się składniki majątku spadkowego, pomimo tego mają jurysdykcję do orzekania w sprawach dotyczących tych składników majątku”.

9 Artykuł 15 tego rozporządzenia, zatytułowany „Badanie jurysdykcji”, stanowi:

„W przypadku gdy do sądu państwa członkowskiego wniesiono sprawę spadkową, co do której sąd ten nie ma jurysdykcji na mocy niniejszego rozporządzenia, sąd ten stwierdza z urzędu brak swojej jurysdykcji”.

10 Należący do rozdziału III, noszącego tytuł „Prawo właściwe”, art. 21 rozporządzenia nr 650/2012, zatytułowany z kolei „Zasada ogólna”, stanowi:

„1. Jeżeli przepisy niniejszego rozporządzenia nie stanowią inaczej, prawem właściwym dla ogółu spraw dotyczących spadku jest prawo państwa, w którym zmarły miał miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci.

2. W przypadku gdy wyjątkowo, ze wszystkich okoliczności sprawy jasno wynika, że w chwili śmierci zmarły był w sposób oczywisty bliżej związany z państwem innym niż państwo, którego prawo byłoby właściwe na mocy ust. 1, prawem właściwym dla dziedziczenia jest prawo tego innego państwa”.

11 Artykuł 22 rozporządzenia nr 650/2012, zatytułowany „Wybór prawa”, stanowi w ust. 1:

„Każdy może dokonać wyboru prawa państwa, którego obywatelstwo posiada w chwili dokonywania wyboru lub w chwili śmierci, jako prawa, któremu podlega ogół spraw dotyczących jego spadku.

[...]”.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

- 12 XA, obywatel francuski, zmarł w dniu 3 września 2015 r. we Francji. Od 1981 r. zamieszkiwał w Zjednoczonym Królestwie, gdzie zawarł związek małżeński z TP w 1996 r. Po tym, jak zachorował, powrócił do Francji, aby od sierpnia 2012 r. zamieszkać z jednym ze swoich dzieci w mieszkaniu nabytym dwa miesiące wcześniej za pośrednictwem spółki cywilnej prowadzącej działalność w sektorze nieruchomości, której był współnikiem.
- 13 XA pozostawił po sobie małżonkę, TP, obywatelkę Zjednoczonego Królestwa, oraz troje dzieci pochodzących z pierwszego związku, YA i powodów w postępowaniu głównym. Ponieważ YA zmarł w międzyczasie, powodowie w postępowaniu głównym wskazali, że działają również w charakterze następców prawnych swojego brata. XA posiadał we Francji majątek spadkowy.
- 14 Powodowie w postępowaniu głównym pozwali TP przed sądami francuskimi, chcąc doprowadzić do ustanowienia kuratora spadku, który miałby zarządzać ogółem spraw dotyczących spadku po zmarłym, powołując się na zastosowanie art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 oraz na fakt, że w chwili śmierci zmarły miał miejsce zwykłego pobytu we Francji.
- 15 Postanowieniem z dnia 12 grudnia 2017 r. prezes tribunal de grande instance de Nanterre (sądu wielkiej instancji w Nanterre, Francja), orzekając w przedmiocie środka tymczasowego, uznał się za właściwego do rozpoznania wniosku powodów w postępowaniu głównym na podstawie art. 4 rozporządzenia nr 650/2012. W związku z tym został ustanowiony kurator spadku.
- 16 Wyrokiem z dnia 21 lutego 2019 r. cour d’appel de Versailles (sąd apelacyjny w Wersalu, Francja) uchylił to postanowienie i na podstawie rozporządzenia nr 650/2012 stwierdził brak jurysdykcji sądów francuskich do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku po zmarłym na podstawie art. 4 rozporządzenia nr 650/2012, zasadniczo ze względu na to, że w chwili śmierci miejsce zwykłego pobytu zmarłego znajdowało się nadal w Zjednoczonym Królestwie.
- 17 Powodowie w postępowaniu głównym wnieśli od tego wyroku do Cour de cassation (sądu kasacyjnego, Francja), będącego sądem odsyłającym w niniejszej sprawie, skargę kasacyjną, podnosząc w szczególności, że cour d’appel de Versailles (sąd apelacyjny w Wersalu) naruszył prawo, nie uwzględnivszy art. 10 rozporządzenia nr 650/2012, który przewiduje dodatkowo jurysdykcję sądów państwa członkowskiego, w którym znajdują się składniki majątku spadkowego, do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku, mimo że w chwili śmierci spadkodawca nie miał miejsca zwykłego pobytu we Francji, lecz miał obywatelstwo tego państwa i posiadał w nim majątek.
- 18 Sąd odsyłający podnosi w pierwszej kolejności, że powodowie w postępowaniu głównym nie powołali się na art. 10 rozporządzenia nr 650/2012 przed cour d’appel de Versailles (sądem apelacyjnym w Wersalu). W związku z tym powstaje pytanie, czy ów sąd apelacyjny, który

stwierdził, że XA posiadał obywatelstwo francuskie i majątek spadkowy we Francji w chwili śmierci, był zobowiązany do zbadania z urzędu, czy spełnione są przesłanki posiadania przez niego jurysdykcji dodatkowej na podstawie wspomnianego art. 10.

- 19 Sąd odsyłający wskazuje bowiem, że przewidując możliwość, iż sąd państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę spadkową, co do której nie ma on jurysdykcji do orzekania na podstawie rozporządzenia nr 650/2012, stwierdza z urzędu brak swojej jurysdykcji, art. 15 tego rozporządzenia nie precyzuje, czy na tym ostatnim sądzie ciąży obowiązek uprzedniego zbadania wszystkich możliwych przesłanek posiadania jurysdykcji: zarówno tych, które stosuje się na potrzeby ustalenia jego jurysdykcji ogólnej, jak i przesłanek jurysdykcji dodatkowej. Rozporządzenie nie wyjaśnia w szczególności, czy badanie posiadania jurysdykcji dodatkowej ma charakter fakultatywny.
- 20 Z jednej strony sąd odsyłający podkreśla, że rozporządzenie nr 650/2012 ustanawia system rozstrzygania sporów kompetencyjnych, który sądy państw członkowskich, do których wniesiono sprawę spadkową, powinny stosować z urzędu, jeżeli sporna sprawa jest objęta przedmiotowym zakresem stosowania tego rozporządzenia. Byłoby mianowicie nielogiczne, gdyby po stwierdzeniu z urzędu zastosowania tego rozporządzenia w celu rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego sądy państw członkowskich mogły stwierdzić brak swojej jurysdykcji na rzecz sądów państwa trzeciego na podstawie samego tylko art. 4 rzeczonego rozporządzenia, bez wcześniejszego zweryfikowania, czy mają one jurysdykcję dodatkową na podstawie art. 10 tego samego rozporządzenia. Wydaje się zatem bardziej spójne, by wspomniane sądy, do których wniesiono sprawę, były zobowiązane do zbadania, w tym z urzędu, wszystkich możliwych przesłanek posiadania przez nie jurysdykcji.
- 21 Z drugiej strony sąd odsyłający zauważa, że jurysdykcja przewidziana w art. 10 rozporządzenia nr 650/2012, zakwalifikowana w nim jako „dodatkowa”, powoduje odstępstwo od zasady jednolitości jurysdykcji sądu i stosowanego przez niego prawa właściwego, leżącej u podstawy tego rozporządzenia. Jeżeli bowiem sąd państwa członkowskiego uznałby swoją jurysdykcję na podstawie tego art. 10, musiałby zastosować jednak prawo państwa miejsca zwykłego pobytu zmarłego w chwili śmierci, chyba że z całokształtu okoliczności sprawy wynikałoby, że w chwili śmierci zmarły był w sposób oczywisty bliżej związany z innym państwem zgodnie z art. 21 ust. 2 tego rozporządzenia, lub że zmarły dokonał wyraźnego wyboru prawa innego państwa na podstawie art. 22 tego samego rozporządzenia. Sąd odsyłający uważa, że tym samym trudno byłoby przyjąć, iż sąd państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę spadkową, musi obowiązkowo zastosować przepis dotyczący jurysdykcji zakwalifikowanej jako „dodatkowa”, nawet jeśli strony nie powołują tego przepisu.
- 22 Ponadto sąd odsyłający jest zdania, że o ile rozporządzenie nr 650/2012 przewiduje wyraźnie w art. 15 obowiązek stwierdzenia z urzędu przez sąd niemający jurysdykcji braku swojej jurysdykcji, nie przewiduje ono żadnego równoważnego przepisu ustanawiającego obowiązek zbadania swojej jurysdykcji z urzędu. Przepisy dotyczące dziedziczenia należą – zdaniem sądu odsyłającego – do przepisów dyspozytywnych w rozumieniu tego rozporządzenia, ponieważ wspomniane rozporządzenie upoważnia strony do uzgodnienia wyłącznej jurysdykcji na rzecz sądu lub sądów państwa członkowskiego, którego prawo zostało wybrane przez zmarłego w celu uregulowania dziedziczenia poprzez zawarcie umowy prorogacyjnej (art. 5 rozporządzenia nr 650/2012) i przewiduje możliwość dalszego wykonywania przez te sądy jurysdykcji, nawet jeśli strony postępowania, które nie były stronami tej umowy, wdadzą się w spór, nie kwestionując jurysdykcji sądu (art. 9 rzeczonego rozporządzenia).

- 23 W tych okolicznościach Cour de cassation (sąd kasacyjny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy przepisy art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia [nr 650/2012] należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy miejsce zwykłego pobytu zmarłego w chwili jego śmierci nie znajduje się w państwie członkowskim, sąd państwa członkowskiego, w którym miejsce zwykłego pobytu zmarłego nie zostało ustalone, ale który stwierdza, że ów zmarły miał obywatelstwo tego państwa oraz posiadał w nim majątek, powinien z urzędu badać, czy posiada jurysdykcję dodatkową, o której mowa w tym przepisie?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 24 Poprzez pytanie prejudycjalne sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że sąd państwa członkowskiego musi brać pod rozwagę z urzędu, czy posiada jurysdykcję na podstawie przewidzianej w tym przepisie zasady ustalania jurysdykcji dodatkowej, jeżeli – po tym jak wniesiono do niego sprawę w oparciu o ustanowioną w art. 4 tego rozporządzenia zasadę ustalania jurysdykcji ogólnej – sąd ów stwierdzi, że nie ma jurysdykcji na podstawie tego ostatniego przepisu.
- 25 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika, że cour d’appel de Versailles (sąd apelacyjny w Wersalu) uznał, iż ostatnie miejsce zwykłego pobytu zmarłego znajdowało się w Zjednoczonym Królestwie, a nie we Francji. W tym względzie należy zauważyć, że – jak wynika z motywu 82 rozporządzenia nr 650/2012 – Zjednoczone Królestwo, zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu nr 21 w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, załączonego do traktatu UE i traktatu FUE, nie uczestniczyło w przyjmowaniu tego rozporządzenia. Ponadto nie wydaje się, aby w dniu śmierci XA Zjednoczone Królestwo skorzystało z przewidzianej w art. 4 tego protokołu możliwości powiadomienia o zamiarze zaakceptowania rzeczonych rozporządzenia. W tym dniu Zjednoczone Królestwo, nawet jeśli było państwem członkowskim Unii Europejskiej, nie było zatem związane rozporządzeniem nr 650/2012, ani go nie stosowało. Tymczasem dla celów wykładni art. 10 tego rozporządzenia należy uznać, że jurysdykcja przewidziana w tym przepisie może mieć zastosowanie, gdy zmarły miał miejsce zwykłego pobytu w takim państwie członkowskim niezwiązanym wspomnianym rozporządzeniem w chwili śmierci. W konsekwencji, w zakresie, w jakim pozostałe przesłanki przewidziane w tym przepisie również są spełnione, należy stwierdzić, że sytuacja rozpatrywana w postępowaniu głównym może być objęta zakresem stosowania tego przepisu.
- 26 W tym względzie bezsporne jest, że powodowie w postępowaniu głównym nie powołali się na art. 10 rozporządzenia nr 650/2012 ani w pierwszej instancji, ani w postępowaniu w przedmiocie środka odwoławczego. W związku z tym pytanie prejudycjalne zmierza wyłącznie do ustalenia: czy rozporządzenie nr 650/2012 zobowiązuje sąd państwa członkowskiego, do którego wniesiono sprawę na podstawie art. 4 tego rozporządzenia, do zbadania z urzędu, czy ma on jurysdykcję w świetle przesłanek sformułowanych w art. 10 ust. 1 lit. a) tego rozporządzenia, czy też sąd ten może stwierdzić brak swojej jurysdykcji, jeżeli powód nie powołał się na ten przepis aby sąd ten wykonał swoją jurysdykcję.
- 27 Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem Trybunału przepisom jurysdykcyjnym, w zakresie, w jakim nie zawierają one wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla określenia swego znaczenia i zakresu, należy nadać w całej Unii autonomiczną i jednolitą wykładnię, którą

należy ustalić z uwzględnieniem nie tylko ich brzmienia, ale również kontekstu, w jaki wpisują się owe przepisy i celu danego uregulowania (zob. podobnie wyrok z dnia 21 czerwca 2018 r., Oberle, C-20/17, EU:C:2018:485, pkt 33 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 28 Co się tyczy w pierwszej kolejności brzmienia art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 650/2012, należy zauważyć, że przepis ten ustanawia zasadę ustalania jurysdykcji, zgodnie z którą, jeżeli w chwili śmierci miejsce zwykłego pobytu zmarłego nie znajdowało się w państwie członkowskim, sądy państwa członkowskiego, w którym znajdują się składniki majątku spadkowego, mają jednak jurysdykcję do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku, jeżeli spadkodawca posiadał obywatelstwo tego państwa członkowskiego w chwili śmierci.
- 29 Z brzmienia art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 650/2012 wynika zatem, że dwoma przesłankami przewidzianymi w tym przepisie dla celów przyznania jurysdykcji sądom państwa członkowskiego, w przypadku gdy miejsce zwykłego pobytu zmarłego w chwili śmierci nie znajduje się w tym państwie członkowskim, są, po pierwsze, istnienie składników majątku spadkowego w rzeczonym państwie członkowskim, a po drugie, posiadanie przez zmarłego obywatelstwa rzeczonego państwa członkowskiego w chwili śmierci. Natomiast z brzmienia tego przepisu w żaden sposób nie wynika, aby przyznanie takiej jurysdykcji zależało od podjęcia jakiegokolwiek działania przez zmarłego lub zainteresowaną stronę. Przeciwnie, jak wskazał w istocie rzecznik generalny w pkt 67 i 68 opinii, użycie wyrażenia „mają jurysdykcję” wskazuje, że jurysdykcja przewidziana w art. 10 ust. 1 tego rozporządzenia ma charakter obligatoryjny.
- 30 Co się tyczy w drugiej kolejności kontekstu, w jaki wpisuje się art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 650/2012, należy zauważyć, że art. 10 tego rozporządzenia znajduje się w rozdziale II tego rozporządzenia, który określa całością zasad ustalania jurysdykcji w sprawach spadkowych. W szczególności ów art. 10 przewiduje jurysdykcję dodatkową w stosunku do jurysdykcji ogólnej, ustanowionej przez art. 4 rzeczonego rozporządzenia, który wskazuje na sądy miejsca zwykłego pobytu zmarłego jako sądy mające jurysdykcję do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku.
- 31 Co się tyczy, w trzeciej kolejności, celu art. 10 rozporządzenia nr 650/2012, trzeba zauważyć, że artykuł ten należy interpretować w świetle motywu 30 tego rozporządzenia, zgodnie z którym należy „zapewni[ć], aby sądy wszystkich państw członkowskich mogły na tych samych podstawach sprawować jurysdykcję w sprawach dotyczących spadku po osobach niemających miejsca zwykłego pobytu w państwie członkowskim w chwili śmierci”. W tym celu, zgodnie z tym motywem, w rozporządzeniu tym „należy zawrzeć uporządkowany hierarchicznie, wyczerpujący wykaz podstaw, w oparciu o które można sprawować jurysdykcję dodatkową”.
- 32 Wynika z tego, że ponieważ rozporządzenie nr 650/2012 ma w szczególności na celu zapewnienie jednolitego stosowania zasad ustalania jurysdykcji międzynarodowej w sprawach spadkowych, zarówno art. 4 tego rozporządzenia, jak i jego art. 10 ust. 1 mają na celu jedynie określenie jednolitych przesłanek jurysdykcji do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku. Nie dają one zainteresowanym stronom możliwości wyboru, w zależności od ich interesów, sądu państwa członkowskiego, z zastrzeżeniem zastosowania art. 5 tego rozporządzenia w przypadku wyboru prawa właściwego dla dziedziczenia przez zmarłego.
- 33 W tym względzie należy zauważyć, jak uczynił to rzecznik generalny w pkt 47 i 65 opinii, że pomiędzy jurysdykcją sądu wynikającą z art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 a jurysdykcją sądu przewidzianą w art. 10 tego rozporządzenia, nie zachodzi stosunek hierarchiczny, ponieważ każda z tych podstaw jurysdykcji znajduje zastosowanie w innej sytuacji. Podobnie okoliczność, że

jurysdykcja, o której mowa w art. 10 tego rozporządzenia, jest kwalifikowana jako „dodatkowa”, nie oznacza, że przepis ten wiąże sąd w mniejszym stopniu niż przepis art. 4 tego rozporządzenia, dotyczący jurysdykcji ogólnej.

- 34 W tym względzie należy stwierdzić, że użycie wyrażenia „pomimo tego” w art. 10 ust. 1 rozporządzenia nr 650/2012 sugeruje, że przepis ten dotyczy normy jurysdykcyjnej równoważnej z zasadą ustalania jurysdykcji ogólnej ustanowioną w art. 4 tego rozporządzenia i uzupełniającej ją, w związku z czym w przypadku gdy nie znajduje zastosowania ten ostatni artykuł, należy sprawdzić, czy zostały spełnione przesłanki jurysdykcji przewidziane w art. 10 tego rozporządzenia.
- 35 Taka wykładnia znajduje ponadto oparcie w realizowanym przez rozporządzenie nr 650/2012 celu, który wyjaśniono w jego motywie 7 i który polega na ułatwieniu prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego poprzez usuwanie przeszkód w swobodnym przepływie osób, które chcą wykonywać przysługujące im prawa w zakresie spraw spadkowych mających skutki transgraniczne, w szczególności przez zapewnienie, że w europejskiej przestrzeni sprawiedliwości prawa spadkobierców i zapisobierców, innych osób bliskich zmarłemu oraz wierzycieli spadkowych muszą zostać skutecznie zagwarantowane (zob. analogicznie wyrok z dnia 1 marca 2018 r., Mahnkopf, C-558/16, EU:C:2018:138, pkt 35).
- 36 W tym celu rozporządzenie nr 650/2012 ustanawia przepisy przyznające jurysdykcję międzynarodową w odniesieniu do ogółu spraw dotyczących spadku w oparciu o obiektywne przesłanki. Z tego punktu widzenia art. 10 ust. 1 tego rozporządzenia przyczynia się do zagwarantowania dostępu do wymiaru sprawiedliwości spadkobiercom i zapisobiercom, innym osobom bliskim zmarłemu oraz wierzycielom spadkowym, jeżeli dana sytuacja pozostaje w ścisłym związku z państwem członkowskim, w szczególności ze względu na istnienie składników majątku spadkowego na terytorium tego ostatniego.
- 37 Ponadto należy przypomnieć, że w celu przyczynienia się do skutecznego rozstrzygnięcia sporów dotyczących dziedziczenia rozporządzenie nr 650/2012 stara się promować jednolite traktowanie spadku. Trybunał wielokrotnie orzekał bowiem, że wykładnia przepisów tego rozporządzenia, która prowadziłaby do fragmentaryzacji dziedziczenia, byłaby niezgodna z celami tego rozporządzenia [zob. podobnie wyroki: z dnia 21 czerwca 2018 r., Oberle, C-20/17, EU:C:2018:485, pkt 56; z dnia 16 lipca 2020 r., E.E. (Jurysdykcja międzynarodowa i prawo właściwe dla spraw spadkowych), C-80/19, EU:C:2020:569, pkt 41].
- 38 Zasada jednolitości statutu spadkowego leży również u podstawy normy ustanowionej w art. 10 ust. 1 rozporządzenia nr 650/2012, w zakresie, w jakim przepis ten precyzuje, że rzeczona norma określa jurysdykcję sądów państw członkowskich do orzekania „co do ogółu spraw dotyczących spadku”.
- 39 Wreszcie należy przypomnieć, że Trybunał orzekł, iż poszanowanie autonomii sądu przy wykonywaniu jego funkcji wymaga, aby sąd ten mógł badać swoją jurysdykcję międzynarodową w świetle wszystkich dostępnych mu informacji, realizując cel polegający na prawidłowym administrowaniu wymiarem sprawiedliwości, leżący u podstaw przepisów prawa Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 28 stycznia 2015 r., Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 64; z dnia 16 czerwca 2016 r., Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, pkt 45).

- 40 W świetle celu realizowanego przez rozporządzenie nr 650/2012, polegającego na zagwarantowaniu prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości, nic nie stoi jednak na przeszkodzie temu, aby te same zasady uzyskały decydujące znaczenie w odniesieniu do badania przez sąd, do którego wniesiono sprawę, swojej jurysdykcji w ramach stosowania przewidzianych w tym rozporządzeniu przepisów dotyczących jurysdykcji międzynarodowej w sprawach spadkowych.
- 41 Zatem w zakresie, w jakim zawarte w art. 10 ust. 1 rozporządzenia nr 650/2012 przepisy dotyczące jurysdykcji dodatkowej przyczyniają się do realizacji tego celu, jakim jest prawidłowe administrowanie wymiarem sprawiedliwości, stosowanie tego przepisu nie może zależeć od tego, że nie został on powołany przez jedną ze stron danego postępowania.
- 42 Jak zauważył bowiem rzecznik generalny w pkt 87 opinii, art. 10 rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w świetle art. 15 rzeczonego rozporządzenia w ten sposób, że o ile ów art. 10 nie zobowiązuje sądu, do którego wniesiono sprawę, do aktywnego poszukiwania podstawy faktycznej w celu wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie jego jurysdykcji w danym sporze, zobowiązuje on sąd do ustalenia – w oparciu o niekwestionowane okoliczności faktyczne – podstawy jego jurysdykcji, ewentualnie odmiennej od tej, na którą powołuje się powód.
- 43 W szczególności należy zauważyć, że stwierdzenie braku jurysdykcji przez sąd, do którego wniesiono sprawę na podstawie art. 15 rozporządzenia nr 650/2012 wymaga uprzedniego zbadania wszystkich przesłanek sformułowanych w rozdziale II rozporządzenia nr 650/2012 i że w ramach tego badania sąd ten jest zobowiązany zbadać, czy posiada ewentualnie jurysdykcję w świetle wszystkich dostępnych mu informacji. Badanie takie nie może być zatem przeprowadzone wyłącznie w odniesieniu do przepisu jurysdykcyjnego, na który wyraźnie powołują się zainteresowane strony.
- 44 Wykładni tej nie podważa argumentacja sądu odsyłającego, zgodnie z którą art. 10 rozporządzenia nr 650/2012 wprowadza odstępstwo od zasady zbieżności jurysdykcji sądu i stosowanego przez ten sąd prawa właściwego, która miałyby prowadzić do tego, że sąd, do którego wniesiono sprawę, miałby stosować prawo państwa miejsca zwykłego pobytu zmarłego w chwili śmierci. Cel, do którego zmierza motyw 27 tego rozporządzenia, polegający na zapewnieniu zbieżności jurysdykcji sądu i stosowanego przez ten sąd prawa właściwego, nie ma bowiem, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 70 opinii, charakteru bezwzględny.
- 45 Mimo że zgodnie z motywem 27 rozporządzenia nr 650/2012 przepisy tego rozporządzenia mają na celu zapewnienie, by organ zajmujący się sprawami spadkowymi mógł w większości przypadków stosować swoje prawo krajowe, rozporządzenie to nie narzuca ani nie gwarantuje zbieżności jurysdykcji sądu i stosowanego przez ten sąd prawa właściwego. Teza o niebezwzględny charakterze tej zbieżności znajduje oparcie z jednej strony w użytym w motywie 27 tego rozporządzenia wyrażeniu „w większości przypadków”, a z drugiej strony w okoliczności, że w motywie 43 wspomnianego rozporządzenia sam prawodawca Unii przewidział, iż ustanowione w tym rozporządzeniu zasady ustalania jurysdykcji mogą prowadzić do sytuacji, w których sąd właściwy do orzekania w sprawie spadkowej nie będzie stosował swojego prawa.
- 46 W świetle całokształtu powyższych rozważań odpowiedź na przedstawione pytanie brzmi następująco: art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że sąd państwa członkowskiego musi brać pod rozwagę z urzędu, czy posiada jurysdykcję na podstawie przewidzianej w tym przepisie zasady ustalania jurysdykcji dodatkowej, jeżeli – po

tym, jak wniesiono do niego sprawę w oparciu o ustanowioną w art. 4 tego rozporządzenia zasadę ustalania jurysdykcji ogólnej – sąd ów stwierdzi, że nie ma jurysdykcji na podstawie tego ostatniego przepisu.

W przedmiocie kosztów

- 47 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (piąta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego należy interpretować w ten sposób, że sąd państwa członkowskiego musi brać pod rozwagę z urzędu, czy posiada jurysdykcję na podstawie przewidzianej w tym przepisie zasady ustalania jurysdykcji dodatkowej, jeżeli – po tym, jak wniesiono do niego sprawę w oparciu o ustanowioną w art. 4 tego rozporządzenia zasadę ustalania jurysdykcji ogólnej – sąd ów stwierdzi, że nie ma jurysdykcji na podstawie tego ostatniego przepisu.

Podpisy